

Wie werken er de komende jaren?

De komende jaren zal de vergrijzing in steeds sterkere mate een remmend effect hebben op de groei van de beroepsbevolking. Ook als de stijging van de arbeidsparticipatie van vrouwen de komende tien jaar onverminderd doorzet en meer mannen van boven de vijftig blijven werken, zal de groei van de beroepsbevolking de komende tien jaar teruglopen.

Over de groei van het arbeidsaanbod valt met een redelijke mate van zekerheid iets te zeggen. Die hangt immers voor een niet onbelangrijk deel af van demografische ontwikkelingen, die goed zijn te voorspellen.

Leeftijdsopbouw verandert

Zo hebben veranderingen in de leeftijdsopbouw invloed op de omvang van de beroepsbevolking, omdat de arbeidsparticipatie sterk varieert tussen verschillende leeftijdsgroepen. Van de mannen van rond de dertig maakt 95 procent deel uit van de beroepsbevolking. Onder 55- tot 64-jarigen is de arbeidsparticipatie 46 procent. De komende tien jaar zal het aantal mannen van rond de 30 teruglopen, terwijl het aantal 55-plussers sterk zal toenemen. Als de arbeidsparticipatie van oudere mannen niet toeneemt, heeft dit een remmend effect op de groei van de beroepsbevolking.

Oorzaken van veranderingen in de leeftijdsopbouw liggen voor een deel in het verleden. Dit betekent dat veranderingen in de leeftijdsopbouw die zich de komende jaren zullen voordoen, voor een deel vastliggen. De hoge aantallen geboorten in de jaren vijftig en zestig hebben in de jaren zeventig en tachtig tot een sterke groei van de potentiële beroepsbevolking geleid. Mede hierdoor was het in die periode moeilijk om de werkloosheid te verlagen. Diezelfde geboorteontwikkeling leidt de komende jaren tot een vergrijzing van de beroepsbevolking.

In de jaren zeventig zijn de geboorteaantallen sterk gedaald. Dit heeft in de jaren negentig geleid tot een kleinere instroom van

jongeren op de arbeidsmarkt. Mede hierdoor behoort het probleem van de jeugdwerkloosheid voor een belangrijk deel tot het verleden. De combinatie van een kleinere instroom van jongeren en een grotere uitstroom van ouderen op de arbeidsmarkt, leidt de komende jaren tot een steeds geringere groei van de potentiële beroepsbevolking en rond 2010 zelfs tot een daling van de omvang van de potentiële beroepsbevolking.

Arbeidsmigratie

De toekomstige groei van de potentiële beroepsbevolking wordt niet alleen bepaald door de geboorteontwikkeling in het verleden, ook de immigratie heeft invloed op de omvang van de toekomstige beroepsbevolking. Voorzover het om mensen tussen 20 en 65 jaar gaat, leidt immigratie direct tot een toename van de potentiële beroepsbevolking. Daarbij moet wel worden bedacht dat het aantal arbeidsmigranten onder de immigranten gering is. Een groot deel van de immigratie bestaat uit gezinsherenigers, huwelijksmigranten en asielmigranten. Als ze een verblijfstitel hebben gekregen, kunnen zij zich aanbieden op de arbeidsmarkt, maar de arbeidsparticipatie van niet-westerse allochtonen ligt over het algemeen vrij laag. Dit betekent dat een hoge immigratie nog niet tot een sterke groei van de beroepsbevolking hoeft te leiden. Alleen de immigratie uit de landen van de Europese Unie, de Verenigde Staten en Japan bestaat voor een substantieel deel uit arbeidsmigratie. Migranten uit deze landen nemen evenwel minder dan 20 procent van het migratiesaldo voor hun rekening.

Arbeidsdeelname

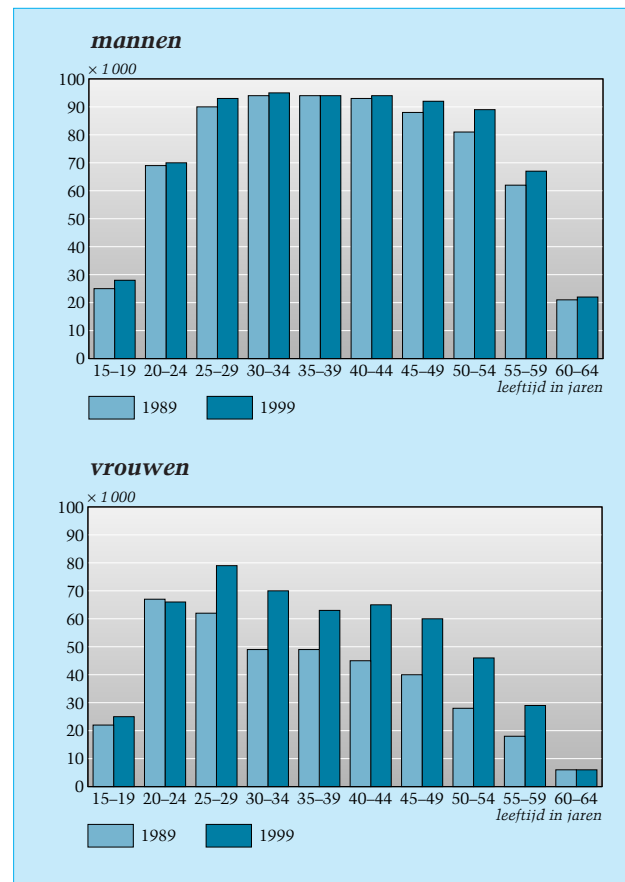
In de jaren negentig is de arbeidsdeelname fors toegenomen. De sterkste groei deed zich bij de vrouwen voor. Tussen 1989 en 1999 nam de arbeidsdeelname van vrouwen toe van 42 procent naar 54 procent. Ook bij de mannen deed zich een stijging voor, van 74 procent in 1989 naar 79 procent in 1999. Vooral bij de vijftigers was er een duidelijke stijging. Door deze stijging van de arbeidsparticipatie nam de beroepsbevolking in de tweede helft van de jaren negentig flink toe, ondanks de remmende invloed van de demografische ontwikkeling. Als de arbeidsparticipatie niet was gestegen, was de beroepsbevolking de afgelopen tien jaar met minder dan 40 duizend personen per jaar gegroeid. De werkelijke groei bedroeg bijna 120 duizend personen per jaar. Daarbij moet er wel op worden gewezen dat een groot deel van de vrouwen in deeltijd werkt. Dit betekent dat de groei van het arbeidsaanbod in uren minder sterk is toegenomen dan de beroepsbevolking in personen.

Ook de komende jaren kan een stijging van de arbeidsparticipatie tot een verdere groei van de beroepsbevolking leiden, maar het remmende effect van de demografische ontwikkeling zal sterker worden. Als de arbeidsparticipatie de komende tien jaar niet verandert, groeit de beroepsbevolking nauwelijks meer. Tot 2005 zou de beroepsbevolking slechts met iets meer dan tienduizend personen per jaar groeien, na 2005 zou de beroepsbevolking zelfs met bijna tienduizend personen per jaar dalen. Als daarentegen de groei van de arbeidsparticipatie van vrouwen van de afgelopen tien jaar zich in dat tempo tot 2005 voortzet, zou de beroepsbevolking met ruim 80 duizend personen per jaar groeien. Als bovendien de participatie van mannen van 55 jaar of ouder de komende jaren in hetzelfde tempo stijgt als in de periode 1995–1999, zou de beroepsbevolking tot 2005 met 100 duizend personen per jaar groeien. Bij voortzetting van de groei van de arbeidsparticipatie na 2005 zou de groei van de beroepsbevolking teruglopen tot 80 duizend personen per jaar in de periode 2005–2010.

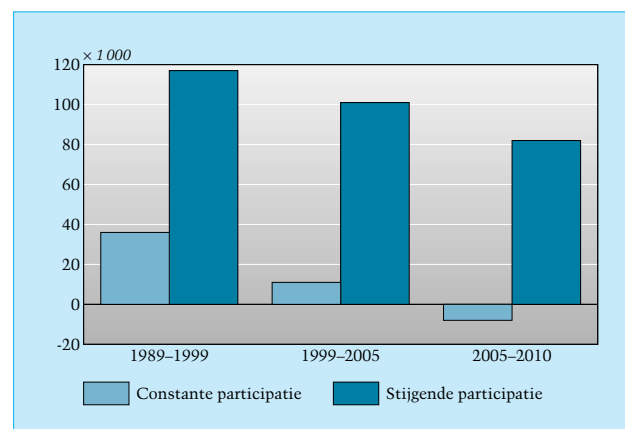
Meer in voltijd werken

De vraag naar arbeid is de laatste jaren sterker gegroeid dan het arbeidsaanbod. Hierdoor is de werkloosheid gedaald. De komende tien jaar zal het groeitempo van het arbeidsaanbod teruglopen, als de arbeidsparticipatie in hetzelfde tempo stijgt als in de afgelopen jaren. Als de arbeidsvraag blijft stijgen als in de afgelopen tien jaar, kan een blijvende krapte op de arbeidsmarkt worden verwacht. Om in de arbeidsvraag te voorzien, is een sterkere stijging van de arbeidsparticipatie nodig, bijvoorbeeld door meer vrouwen over te halen om te gaan werken en de uittreding van ouderen te remmen. Daarvoor lijkt ruimte te bestaan, aangezien ook bij een voortzetting van het huidige tempo van de participatiestijging de arbeidsparticipatie van vrouwen in 2010 nog steeds lager is dan van mannen en de participatie van 60- tot 64-jarigen minder dan de helft is van die

Arbeidsdeelname

Gemiddelde jaarlijkse groei beroepsbevolking

van 55- tot 59-jarigen. Een andere mogelijkheid om in de arbeidsvraag te voorzien, zou zijn dat vrouwen minder in deeltijd en meer in voltijd gaan werken. Een derde mogelijkheid is dat meer arbeidsmigranten worden toegelaten. Over de vraag welke van deze ontwikkelingen het meest wenselijk is, doet het CBS geen uitspraken.

Joop de Beer